ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

В ***Закона за здравното осигуряване*** (ЗЗО) е определен специален ред за осигуряване на българските граждани, които пребивават за по-дълъг период в чужбина. Дадена е възможност на тези лица при определени условия да бъдат освободени от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски - от датата на напускане на страната.

I. Чл. 40а от ЗЗО

С разпоредбата е определен редът за освобождаване от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски на българските граждани, които пребивават в чужбина повече от 183 дни през една календарна година.

Съгласно чл. 40а. (1) Българските граждани, които са длъжни да осигуряват себе си и пребивават в чужбина повече от 183 дни през една календарна година, могат да не заплащат здравноосигурителни вноски до края на съответната календарна година, смятано от датата на напускане на страната, и за всяка следваща календарна година след подадено заявление до Националната агенция за приходите.
(2) Здравноосигурителните права на лицата по ал. 1 след завръщането им в страната се възстановяват след изтичане на 6 последователни месеца, през които лицето е осигурявано по реда на чл. 40.
(3) Извън случаите по ал. 2, здравноосигурителните права на лицата по ал. 1 след завръщането им в страната могат да се възстановят след еднократно заплащане на сума в размер на 12 здравноосигурителни вноски, определени по реда на чл. 29, ал. 3 върху минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица, определен със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване към момента на внасянето на вноските.
(3а) (Нова - ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 26.04.2022 г.) Извън случаите по ал. 1 и 2 здравноосигурителните права на лицата по ал. 1 след завръщането им в страната може да се възстановят при условия и по ред, определени с постановлението на Министерския съвет по чл. 40, ал. 10, когато пристигат от държава, на чужденците от която е предоставена временна закрила.
(4) (Доп. - ДВ, бр. 94 от 2012 г., в сила от 01.01.2013 г., доп. - ДВ, бр. 32 от 2022 г., в сила от 26.04.2022 г.) Сумите по ал. 3 и 3а се внасят по реда на чл. 41 след подадена декларация по ред, определен с наредба на министъра на финансите.
(5) До възстановяване на осигурителните права лицата по ал. 1 заплащат стойността на оказаната им в страната медицинска помощ на изпълнителите.

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

I.1. ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА ОСНОВАНИЕ ЧЛ. 40а ОТ ЗЗО

Условия за освобождаване:

- лицето да е български гражданин и да има задължение да се осигурява изцяло за своя сметка;
- лицето да е пребивавало в чужбина най-малко 183 дни през една календарна година;
- лицето да дължи здравноосигурителни вноски за своя сметка за периода, през който е пребивавало в чужбина;
- подадено заявление до Националната агенция за приходите.

Условията трябва да са изпълнени кумулативно.

От разпоредбата на чл. 40а, ал. 1 от ЗЗО могат да се възползват и осигурените на основание чл. 40, ал. 1, т. 1 от ЗЗО лица, когато са в неплатен отпуск по свое желание и пребивават в трета държава (държава, която не е член на Европейския съюз) повече от 183 дни през една календарна година.

Заявленията за напускане на страната се подават:

- лично или чрез упълномощено лице; или
- по пощата.

При завръщането в страната условие за възстановяване на здравноосигурителните права по реда на чл. 40а на ЗЗО е лицето да подаде ***заявление за завръщане в страната*** в ТД на НАП и да представи доказателствени документи за пребиваване в чужбина повече от 183 дни през една календарна година.

Такива документи могат да бъдат:

- копие на паспорт, от който са видни датите на влизане и излизане от страната;
- удостоверение от съответната областна дирекция на полицията;
- документ, издаден от компетентните органи на съответната държава, придружен с точен превод на български език, извършен от заклет преводач;
- други.

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

ВНИМАНИЕ

- Лицата, които се завръщат **за кратко време в България**, могат да не подадат заявление за завръщане в страната в случаите, когато не желаят да възстановят правата си по реда на чл. 40а, ал. 2 или ал. 3 от ЗЗО.

I.2. ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИТЕ ПРАВА ПО РЕДА НА ЧЛ. 40а, АЛ. 2 И 3 ОТ ЗЗО

Българските граждани, които са длъжни да осигуряват себе си и пребивават в чужбина повече от 183 дни през една календарна година и са се освободили от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски по реда на чл. 40а, ал. 1 от ЗЗО, могат да възстановят здравноосигурителните си права при завръщането си в страната:

- след изтичане на 6 последователни месеца, през които са осигурявани по реда на чл. 40 от ЗЗО;
- след еднократно заплащане на сума в размер на 12 здравноосигурителни вноски **върху минималния месечен размер на осигурителния доход за самоосигуряващите се лица,** определен със ***Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване*** **към момента на внасянето на вноските**.

ВНИМАНИЕ

- Заплащането на сумата от 12 здравноосигурителни вноски не погасява стари задължения за невнесени здравноосигурителни вноски за сметка на лицето, както и задължения за текущо внасяне на вноските.

- Лицата, които са подали заявление за напускане на страната, при завръщането си могат да възстановят здравноосигурителните си права единствено по реда на чл. 40а, ал. 2 или 3 от ЗЗО след подаване на заявление за завръщане в страната. В този случай те не могат да възстановят здравноосигурителните си права чрез заплащане на здравноосигурителните вноски за периода на пребиваването си в чужбина.

- По реда на чл. 40а, ал. 2 и 3 се извършва **възстановяване** на здравноосигурителните права на лицата. **Непрекъснати здравноосигурителни права** и право на безплатна медицинска помощ тези лица ще имат тогава, когато отговарят на условията на **чл. 109, ал. 1** от ЗЗО.

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

ВНИМАНИЕ

В разпоредбата на чл. 40а, ал. 4 от ЗЗО е предвидено внасянето на сумата по чл. 40а, ал. 3 от ЗЗО да се извършва след подадена декларация. Декларацията се подава по ред, определен с наредба на министъра на финансите (Декларация образец №9 – Приложение №7 към чл. 2, ал. 8 от ***Наредба №Н-13 от 17.12.2019 г. за съдържанието, сроковете, начина и реда за подаване и съхранение на данни от работодателите, осигурителите за осигурените при тях лица, както и от самоосигуряващите се лица*** - Виж фиш IV.I.2).

Пример:
Български гражданин е подал заявление за напускане на страната по чл. 40а от ЗЗО до Националната агенция за приходите, тъй като от 01.02.2025 г. пребивава в трета държава (държава, която не е член на Европейския съюз). При завръщането си в България подава заявление за завръщане в страната от 01.01.2026 г. През календарната 2025 година е бил повече от 183 дни извън страната. Към месец януари 2026 г. няма право да получава безплатна медицинска помощ, но се налага да ползва такава. Здравноосигурителните права се възстановяват веднага след подаване на декларация образец №9 – Приложение №7 към чл. 2, ал. 8 от Наредба №Н-13 от 17.12.2019 г. и след заплащането на сумата в размер на 12 вноски при наличие на условията, определени в чл. 109 от ЗЗО. За месец януари 2026 г., през който е платена сумата в размер на 12 вноски, се дължи и текуща здравноосигурителна вноска на съответното основание.
Лицето има право да възстанови здравноосигурителните си права и при заплащане на вноски по реда на чл. 40 от ЗЗО за 6 последователни месеца, считано от месец януари 2026 г. След изтичане на 6-те месеца то възстановява здравноосигурителните си права.

ВНИМАНИЕ

С разпоредбата на чл. 40а, ал. 3а от ЗЗО е въведен специален ред по отношение на здравното осигуряване за лицата с двойно гражданство и лицата, подали заявление за напускане по реда на чл. 40а от ЗЗО, в случаите когато пристигат от държава, на чужденците, от която е предоставена временна закрила по ***Закона за убежището и бежанците*** (ЗУБ).
Възстановяването на здравноосигурителните права на лицата с двойно гражданство, подали заявление за напускане по реда на чл. 40а от ЗЗО, в случаите когато пристигат от държава, на чужденците, от която е предоставена временна закрила по ЗУБ, не се изисква да са изпълнени условията на чл. 40а, ал. 2 и 3 от същия закон.

Пример:
Лице с двойно българско и украинско гражданство от 01.01.2021 г. напуска България и заминава за Украйна. От същата дата подава заявление за напускане на България по реда на чл. 40а от ЗЗО. Считано от 01.05.2022 г., поради военните действия в Украйна, се завръща в България.
Здравноосигурителните права на лицето се възстановяват по реда на чл. 40а, ал. 3а от ЗЗО – веднага след завръщането му в България - 01.05.2022 г., а не по реда на чл. 40а, ал. 2 или 3 от същия закон.

ВНИМАНИЕ

При наличие на няколко публични задължения лицата по чл. 40а, ал. 3 и 3а могат да заявят кои задължения за здравноосигурителни вноски погасяват, като преди внасянето на сумите подадат заявление, съгласно приложение №8 към чл. 3 от Наредба №Н-13 от 17 Декември 2019 г. (Виж фиш IV.I.2). В този случай чл. 169, ал. 5 и 6 от ***Данъчно-осигурителния процесуален кодекс*** не се прилагат – чл. 41, ал. 2 от ЗЗО.

II. Чл. 40б от ЗЗО

С разпоредбата е определен редът за освобождаване от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски на лица, за които се прилага схемата за здравно застраховане на Европейския съюз съгласно чл. 72 от Правилника за длъжностните лица на Европейския съюз и Условията за работа на други служители на Европейския съюз, установени с Регламент (ЕИО, Евратом, ЕОВС) № 259/68 на Съвета от 29 февруари 1968 г. относно определяне на Правилника за длъжностните лица и условията за работа на други служители на Европейските общности и относно постановяване на специални мерки, временно приложими за длъжностните лица на Комисията.
Лицата, обхванати от схемата за здравно застраховане на ЕС, не попадат сред тези, които подлежат на задължително здравно осигуряване в НЗОК

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

Чл. 40б (1): Задължително здравноосигурените лица, за които се прилага схемата за здравно застраховане на Европейския съюз съгласно чл. 72 от Правилника за длъжностните лица на Европейския съюз и Условията за работа на други служители на Европейския съюз, установени с Регламент (ЕИО, Евратом, ЕОВС) № 259/68 на Съвета от 29 февруари 1968 г. относно определяне на Правилника за длъжностните лица и условията за работа на други служители на Европейските общности и относно постановяване на специални мерки, временно приложими за длъжностните лица на Комисията, не заплащат здравноосигурителни вноски за периода, през който се прилага по отношение на тях схемата за здравно застраховане на Европейския съюз, след подадено заявление до Националната агенция за приходите.
(2) Лицата по ал. 1 заплащат оказаната им медицинска помощ по цени, определени от лечебното заведение, а възстановяването на разходите им се извършва при условията и по реда на чл. 72 и Приложение VII от Правилника за длъжностните лица на Европейския съюз

III. §19и, ал. 1 от ПЗР на ЗЗО

С разпоредбата на §19и, ал. 1 от ПЗР на ЗЗО е определен реда за освобождаване от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски на българските граждани, които пребивават в чужбина повече от 183 дни през една календарна година за периода 1 юли 1999 г. - 31 декември 2007 г.

§ 19и (1) Българските граждани, които са пребивавали извън страната повече от 183 дни през една календарна година за периода 1 юли 1999 г. - 31 декември 2007 г. и дължат здравноосигурителни вноски за своя сметка за времето, през което са били в чужбина, се освобождават от задължението за внасяне на тези вноски, ако не са ползвали медицинска помощ, заплатена от НЗОК.
*(2) (Изм. - ДВ, бр. 100 от 2010 г., **в сила от 01.07.2011 г.**) В случаите по ал. 1 лицата лично или чрез упълномощено лице подават в компетентната териториална дирекция на Националната агенция за приходите декларация по образец, утвърден със заповед, издадена от министъра на финансите. Декларацията може да се подаде и чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя.*
(3) (Изм. - ДВ, бр. 101 от 2009 г., в сила от 01.01.2010 г., изм. - ДВ, бр. 19 от 2010 г.) Здравноосигурителните права на лицата по ал. 1 се възстановяват по реда на чл. 40а, ал. 2 и 3.
(4) (Отм. - ДВ, бр. 101 от 2009 г., в сила от 18.12.2009 г.)

ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ПРАВА

III.1. ОСВОБОЖДАВАНЕ ОТ ЗАДЪЛЖЕНИЕТО ЗА ВНАСЯНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИ ВНОСКИ НА БЪЛГАРСКИТЕ ГРАЖДАНИ НА ОСНОВАНИЕ §19И, АЛ. 1 ОТ ПЗР НА ЗЗО

Условия за освобождаване:

- лицето да е пребивавало извън страната повече от 183 дни през една календарна година за периода 1 юли 1999 г. - 31 декември 2007 г.;
- лицето да дължи здравноосигурителни вноски за своя сметка за времето, през което е било в чужбина;
- лицето да не е ползвало медицинска помощ, заплатена от НЗОК.

Условията трябва да са изпълнени кумулативно.

За освобождаване от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски, съгласно §19и, ал. 1 и ал. 2 от ЗЗО лицата подават в компетентната ТД на НАП по постоянен адрес декларация по образец, утвърден със заповед, издадена от министъра на финансите. Към декларацията се прилагат документи, доказващи, че лицето е пребивавало повече от 183 дни извън страната през една календарна година.

Такива документи могат да бъдат:

- копие на паспорт, от който са видни датите на влизане и излизане от страната;
- удостоверение от съответната областна дирекция на полицията;
- документ, издаден от компетентните органи на съответната държава, придружен с точен превод на български език, извършен от заклет преводач;
- други.

Декларацията се подава:

- лично или чрез упълномощено лице в компетентната ТД на НАП

или

- чрез лицензиран пощенски оператор или по електронен път чрез използване на квалифициран електронен подпис на подателя.

Пример:

Лице е работило по трудово правоотношение до месец март 2007 г., след което от месец април 2007 г. е напуснало страната и не е ползвало заплатена от НЗОК медицинска помощ за календарната година. През 2024 г. при подаване на декларация за освобождаване следва да бъде освободено от задължението за внасяне на здравноосигурителни вноски от месец април до месец декември 2007 г. (включително).

Пример:
Лице е подало декларация по §19и, ал. 2 от ПЗР на ЗЗО за периода 01.01.2000 г. до 31.12.2007 г. След проверка в НЗОК е установено, че е ползвало медицинска помощ, заплатена от НЗОК през календарната 2005 година. Отсъствало е повече от 183 дни от страната за всяка една календарна година. Лицето ще бъде освободено за съответните години, за които са изпълнени условията по §19и, ал. 1 от ЗЗО. В конкретния случай няма да бъде освободено за 2005 г.

ВНИМАНИЕ

- Лицата с двойно гражданство, едното от които е българско, също могат да подадат декларация по §19и, ал. 2 от ПЗР на ЗЗО.
- Разпоредбата на §19и от ПЗР на ЗЗО се отнася за всички български граждани, които са пребивавали извън страната повече от 183 дни през една календарна година за периода 1 юли 1999 г. - 31 декември 2007 г., независимо от разпоредбата на чл. 40а от ЗЗО.

III.2. ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИТЕ ПРАВА

Съгласно §19и, ал. 3 от ПЗР на ЗЗО, здравноосигурителните права на лицата се възстановяват по реда на чл. 40а, ал. 2 и 3 от ЗЗО (Виж т. I. 2. от настоящия фиш).

Не се възстановяват сумите за платени лични здравноосигурителни вноски на българските граждани, които са пребивавали извън страната повече от 183 дни през една календарна година за периода 1 януари 2000 г. - 31 декември 2007 г., за времето, през което са били в чужбина.